

DYRKNINGSVEJLEDNING

Italiensk rajgræs (*Lolium multiflorum*)

VÆKSTFORM

Italiensk rajgræs er en flerårig græsart, som anvendes i blandinger til især slæt, men også til afgræsninger. Der findes både diploide (2n) og tetraploide (4n) sorter.

JORDBUND

Italiensk rajgræs kan frøavles i alle egne af landet. På lette sandjorder er vanding dog en betingelse for at opnå tilfredsstillende resultater. Italiensk rajgræs kan udvinde i de koldeste egne af landet.

UDLÆGSMÅDE

Italiensk rajgræs kan udlægges på to forskellige måder:

- Udlæg i foråret med vårsæd som dækafgrøde, hvor frøet høstes året efter udlæg
- Udlæg i renbestand i sidste halvdel af august eller i første tredjedel af september.

SÅNING

Der anvendes fra 8-14 kg udsæd pr. ha afhængig af sort, frøvægt og såbedets beskaffenhed. Laveste udsædsmængde anvendes ved diploide sorter i et perfekt tilberedt såbed.

Udlæg i vårsæd

Det ideelle er først at så dæksæden, hvorefter græsfrøet udsås i en dybde af 1-2 cm. Der tilrådes en udsædsmængde i en stivstrået kornsort (maltbyg) svarende til 250-300 pl. pr. m². Blandes græsfrøet og korn, er det vigtigt, at sådybden ikke overstiger 3 cm. Ærter og vinterafgrøder er uegnet til udlæg af rajgræs, hvorimod vårraps kan anvendes til dæksæd.

Udlæg i renbestand

Ved udlæg i renbestand i eftersommeren bør udsædsmængden øges lidt i forhold til såning om foråret.

Tusindkornsvægten varierer fra ca. 2,3-4,5 gram med generelt større tusindkornsvægt for tetraploide sorter.

BEHANDLING

Undgå spild ved høst af dæksæden og afsæt kort stub. Dæksædens halm skal fjernes umiddelbart efter høst for at sikre en optimal udvikling af udlægget.

Snitning af dæksædens halm giver udbyttenedgang samt øget risiko for angreb af sneskimmel.

Umiddelbart efter høst vurderes udlægsmarkens plantetal m.v., så eventuelle behandlinger kan udføres rettidigt.

Et plantetal på 100-150 pr. m² er ønskeligt, men i enkelte tilfælde kan 40-60 planter pr. m² være tilstrækkeligt. Ital. rajgræs er et hurtigtvoksende græs, som kan klare sig med den mindre lysmængde, der er til rådighed i september, hvorfor grønmassen kan udnyttes til slæt eller afgræsning i efteråret, når udlægget er etableret i vårsæd. Seneste tidspunkt for slæt er ca. 10. oktober.

GØDNING

Udlæg i vårsæd

Svage udlæg tilføres 25 kg N pr. ha først i september måned. Gerne i en NS-Gødning

Udlæg i renbestand

Ved såning af udlægget kan tilføres 25-30 kg N pr. ha. Gerne i en NS-Gødning

Udnyttelse til slæt og/eller afgræsning

Gødskning af udlæg udlagt i vårsæd med henblik på udnyttelse af grønmassen i efteråret vil belaste udlægsmarken og kan reducere næste års frøudbytte. Denne intensive udnyttelse af grønmassen øger risikoen for udvintringen specielt ved sent slæt/sen afgræsning.

Generelt

I frøavlsåret anbefales i de fleste tilfælde at tilføre 85-100 kg N/ha til ital. rajgræs.

Plantedirektoratets kvælstofnormer for 2011/12:

Se dyrkningskalender bagest i dyrkningsvejledningen.

P og K skal være til rådighed for planterne med ca. 20 kg P og ca. 50 kg K. Svovl tilføres i foråret med 10-20 kg pr. ha.

Tilførsel af store mængder N frarådes, idet denne kan medføre en uensartet modning og dannelse af mere bundgræs med udbyttetaab og høstbesvær til følge. Italiensk rajgræs skal ikke startes for tidligt om foråret. Bedste tidspunktet for gødskning er i april.

Forsøg i 2006 viste et stort merudbytte for at gødske i starten af maj frem for starten af april. Ved udsættelse af gødskningstidspunktet vil man få færre stængler, men til gengæld flere og større frø pr. stængel.

Gylle kan være en udmærket gødningsform til rajgræs, såfremt den ikke overdoseres. Der skal kalkuleres med 100 pct. udnyttelse af den målte mængde ammoniumkvælstof.

I tilfælde af kvælstofmangel i vækstperioden kan der sengødskes med kalksalpeter eller ved udsprøjtning af urea eller flydende N frem til fuld gennemskridning.

UKRUDT

Ukrudt i dæksæd

Inden udlæg af italiensk rajgræs skal man ved bekæmpelse i andre afgrøder i sædskiftet sikre sig, at marken er fri for specielt kvik, agerrævehale og andre græsarter, da disse kan være vanskelige at fræense. Andre ukrudtsarter, som kan være vanskelige at fræense, er kamille, skræppe og haremåd.

Express er godkendt til korn med udlæg med 1 tablet pr. ha. Express har bred effekt på mange ukrudtsarter, som f.eks. fuglegræs og kamille. Express kan evt. kombineres med DFF.

Oxiril kan anvendes fra ukrudtets kimbladstadium. Ved anvendelse af Oxiril må der maksimalt bruges 0,2 l/ha. Oxiril virker kun på småt ukrudt.

Starane kan anvendes sammen med Oxiril i en dosering op til 0,7 l/ha. Starane anvendes specielt mod burresnerre, pileurt og hanekro.

DFF kan anvendes sammen med Oxiril i en dosering fra 0,07-0,15 l/ha DFF. DFF anvendes især mod agerstedmoder, ærenpris og tvetand. DFF har en off-label godkendelse til brug i græsfrø og korn med udlæg.

Primus kan anvendes i en dosering fra 0,05 - 0,075 i vårbyg med udlæg. Primus kan i kombination med DFF give en meget bred ukrudtseffekt.

Stomp kan anvendes i en dosering på op til 1,2 l/ha i kombination med andre midler for at opnå effekt overfor specielt enårig rapgræs. Brugen af Stomp forudsætter at frøet er dækket, god jordfugtighed, samt at afgrøden er fremspiret.

Ved de tidlige behandlinger er det vigtigt at være opmærksom på nyfremspiring af ukrudt, og følge op hvis nødvendigt.

Catch kan anvendes i doseringen 0,6 l/ha.

I vårbyggens stadium 30-39 anvendes 1,33 l/ha **MCPA** mod tidsler, agerpadderok og korsblomstret ukrudt.

Efterår

Express kan anvendes med op til 1 tablet/ha frem til 30/9. Efter behov kan suppleres med DFF, som er off-label godkendt med 0,07-0,15 l/ha om efteråret efter høst af dæksæd

Udlæg i renbestand

I rajgræs udlagt i renbestand er det vigtigt at få bekæmpet ukrudtet, mens det er småt. Nyfremspiret ukrudt kan bekæmpes med 0,2 l/ha **Oxiril**.

Express er godkendt til rajgræs udlagt i renbestand med 1 tablet pr. ha. Express har bred effekt på mange ukrudtsarter, som f.eks. fuglegræs og kamille. Express kan evt. kombineres med 0,025 l/ha DFF. Også Boxer 0,5-1,0 l/ha eller Stomp med 1,2 l/ha kan anvendes når udlægget er sået i 2 cm's dybde.

Forår i frøavlsåret

Primus kan anvendes op til 0,15 l/ha, hvor ukrudtet er stort allerede fra det tidlige forår. Primus har særlig god effekt mod kamille og burresnerre. Der tilsættes spredeklæbemiddel. Mod ærenpris, tvetand og agerstedmoder kan tilsættes op til 0,15 l/ha DFF. I ital. rajgræs udlagt i vårbyg kan der anvendes 2,5 l/ha **Ariane FG**. Der skal ved anvendelse af Ariane være temperaturer på over 10-12 grader, og ingen udsigt til nattefrost.

Der er gode erfaringer med at kombinere 1,5 l/ha Ariane FG + 0,075 l/ha Primus, som sikrer en bred og sikker ukrudtseffekt. I ital. rajgræs udlagt i renbestand kan Primus kombineres med DFF i foråret.

Catch i doseringen 0,6 l/ha midt i april vil også have nogen effekt på tidsler.

Starane XL i doseringen 1,5-1,8 l/ha er off-label godkendt.

Mod tidsler og skræpper kan anvendes 0,7 l/ha **MCPA** i maj i marker udlagt i dæksæd.

SYGDOMME/SKADEDYR

Der er ikke store problemer med angreb af svampe og skadedyr i italiensk rajgræs.

Efterår

Sneskimmel kan optræde i marker, som har været for kraftige i efteråret, samt hvor halmen ikke er fjernet effektivt. Rajgræs-mosaikvirus kan forekomme. Smitten overføres med en mide. Lav stubhøjde ved høst af dæksæden kan evt. mindske midens levesteder.

Fritfluen angriber rajgræsplanter på 1-2 bladstadiet. Fritfluens 3. generations flyvning passer ofte med, at ital. rajgræs/hybrid rajgræs udlagt i renbestand er på 1-2 bladstadiet, og behandling med Karate kan være nødvendigt. Angreb af løvsnudebillen i ital. rajgræs er sjældent og koncentreret til de lettere jorder. Kemisk bekæmpelse er nærmest umulig. Tromling, gødskning eller vanding kan eventuelt hjælpe svækkede planter over angreb.

Forår

Angreb af meldug, rust og/eller forskellige sekundære svampe i ital. rajgræs er sjældne. Sprøjtning bør derfor vurderes efter behov i hvert enkelt tilfælde. Hvidaks, som optræder sporadisk og ikke har nogen

økonomisk betydning, skyldes normalt kuglemider, stængelmøl eller fysiologiske årsager.

HØST

Italiensk rajgræs kan høstes direkte, når følgende faktorer er opfyldt:

- En ensartet moden afgrøde
- Afgrøden skal være gået i leje
- Tilstrækkelig tørringskapacitet
- Mejetærskerens kniv- og indføringssystem skal være i orden

Italiensk rajgræs er skårlægningsmodent fra ca. 10. juli til først i august afhængig af sort og vækstbetingelser. En støtte ved bestemmelse af skårlægningsstidspunktet eller tidspunktet for direkte tærskning er, at de forskellige udviklingsstadier i frøudviklingen følges, og egne notater bør gøres til fastlæggelse af endeligt høsttidspunkt:

Fra skridning til blomstring ca. 15 dage

Fra blomstring til grønmodenhed,
(vandpct. 50-40) ca. 25 dage

Fra grønmodenhed til gulmodenhed, (vandpct. 40-25,
frøene er osteagtige) ca. 10 dage

Fra gulmodenhed til fuldmodenhed,
(vandpct. under 25, frøene er hårde) ca. 8 dage

Skårlægningsstidspunktet ligger oftest i overgangen fra grønmodenhed til gulmoden (vandpct. 40-35), og en selvkvørende skårlægger bør foretrækkes, idet den efterlader et passende tykt skår med toppen øverst. Ved en vandpct. på 40-30 er der en daglig frøtilvækst på 2-3 pct., hvilket skal tages i betragtning ved fastlæggelse af skårlægningsstidspunktet. Der kræves 8-14 dages vejringstid, men risikoen for spild- og gennemgroning kan minimeres ved korrekt skårlægning.

Ved direkte tærskning skal vandprocenten være nede på 30-25 (gulmodenhedsstadiet). Jo mere moden afgrøden er, desto lettere er det at tærsk og efterveje frøet og dermed sikre en høj spireevne.

I en ustabil vejrperiode kan tærskning foretages 4-5 dage efter skårlægning, hvis tørringsfaciliteterne er i orden.

Efterbehandling af frøet er afgørende for kvaliteten og spireevnen. Frøet skal straks efter direkte høst gennemluftes med kold luft på tørreri de første døgn, hvorefter nedtørring til 12 pct. vandindhold kan ske ved tilsætning af varme. Luften bør ikke opvarmes mere end 4° C for at sikre en jævn og skånsom nedtørring.

GRUNDINDSTILLING AF MEJETÆRSKEREN

Cylinderens periferihastighed: 25-30 m/sek.
(cylinderhastighed 800-1000 omdr./min. afhængig af diameter).

Broafstand: Fortil ca. 14 mm.
Bagtil ca. 7 mm.
Øverste sold: Lamelåbning 10 mm.
Nederste sold: Lamelåbning 7 mm.
Luftmængde: Lille - start med rigelig luft og reguler ned, indtil der ikke spildes.

Luftretning:

Øverste vindleder: Mod emtesoldets midterste del.
Nederste vindleder: I midterstilling.

UDBYTTE

Det gennemsnitlige høstudbytte for høstårene 2006-2010 er 1380 kg/ha, men udbytter på 1700-1900 kg pr. ha er almindeligt for velplejede marker. 1 kubikmeter frø vejer ved normal renhed ca. 280 kg.

DYRKNINGSKALENDER

Udlægsareal

April	Udlæg i dæksæd 8-14 kg/ha. Max. 3 cm's dybde.
Maj	Sprøjtning af dæksæd Express, Oxitril, DFF, Primus, Stomp, Catch og Starane må anvendes
Aug.	Høst af dæksæd Undgå spild. Afsæt kort stub. Halmen fjernes straks
Aug./ sept.	Udlæg i renbestand Lidt større udsædsmængde end ved forårsudlæg
Aug./ sept.	Skadedyr Bekæmpelse af fritfluer med et pyrethroid. (Specielt ved udlæg i renbestand)
Aug./ sept.	Gødskning Svage udlæg tilføres 25 kg N/ha. Udlæg i renbestand kan tilføres 25- 30 kg N/ha ved såning
Sept./ okt.	Ukrudt (udlæg i renbestand) Oxitril kan anvendes på ukrudt-tets kimbladstadium, senere kan anvendes Express og DFF
Okt.	Afpudsning/afgræsning (udlæg i dæksæd) Afpuds ikke så sent, at der er risiko for udvintring - senest ca. 10. oktober

Frøareal

April/maj	Gødskning 85-100 kg N/ha
	Gødningsnorm 2011/12 104 kg N/ha Efterårsudlagt 1. års: 137 kg N/ha
April/ maj	Ukrudtsbekæmpelse Ariane FG og Primus kan anvendes i 1. års mark udlagt i dæksæd Primus og DFF tidligt forår og i marker udlagt i renbestand
Maj	Evt. sengødskning Udbringning af kalksalpeter. Udsprøjtning af urea eller flydende N
Juni	Evt. lugning eller pletsprøjtning
Juli	Skårlægning Beg. drysning. Vandpct. 40-35. Tærskning 8-14 dage efter skårlægning
Juli/ aug.	Direkte høst Ca. 8-10 dage efter skårlægningstidspunkt. Vandpct. 30-25. Omgående efterbehandling på tørreri nødvendig

13. januar 2012

Hovedkontor: Ny Østergade 9, 4000 Roskilde, tlf. 46 33 03 00, fax 46 32 08 30, websted: www.dlf.dk.

Jylland-Fyn: Tlf. 66 17 02 30

Sjælland-Lolland-Falster: Tlf. 57 66 07 34

Bornholm: Tlf. 56 97 43 35
